

KOHTUJURISTI ETTEPANEK

JULIANE KOKOTT

esitatud 29. jaanuaril 2004¹

I. Sissejuhatus

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

1. Käesolev kohtuasi puudutab nõukogu 15. juuli 1975. aasta direktiivi 75/442/EMÜ jäätmete kohta² nõukogu 18. märtsi 1991. aasta direktiiviga 91/156/EMÜ kehtestatud redaktsioonis³ (edaspidi „direktiiv 75/442/EMÜ”) lekkivast kütusemahutist välja voolanud ja ümberkaudset pinnast reostanud kütuse osas. Cour d’appel de Bruxelles on esitanud küsimuse, kas sellisel juhul on kütuse ja reostunud pinnase näol tegemist jäätmetega ning kas kütusefirmat, kes rentis bensiinijaama, sõlmis operaatoriga operaatorlepingu ning varustas teda kütusega, saab käsitleda nende jäätmete tekitaja või valdajana.

a) *jäätmed* — I lisa loetletud kategooriatesse kuuluvad mis tahes ained või esemed, mille valdaja kasutuselt kõrvaldab, kavatseb kasutuselt kõrvaldada või on kohustatud kasutuselt kõrvaldama [mõiste „kasutuselt kõrvaldama” asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „ära viskama”];

...

II. Õiguslik raamistik

2. Direktiivi 75/442/EMÜ artiklis 1 on defineeritud mõisteid alljärgnevalt:

b) *tekitaja* — igaüks, kelle tegevuse käigus tekivad jäätmed („esmane tekitaja”), ja/ või igaüks, kes teeb jäätmete eeltöötlust, segab jäätmeid või sooritab muid toiminguid, mille tulemusena jäätmete olemus või koostis muutub;

c) *valdaja* — jäätmetekitaja või füüsiline või juriidiline isik, kelle valduses on jäätmed;

d) ...”

1 — Algkeel: saksa.

2 — EÜT L 194, lk 39.

3 — EÜT L 78, lk 32.

3. I lisa on defineeritud erinevad jäätme- — eelmisel valdajal või tootjal, kelle tootest
grupid, muuhulgas ka alljärgnevad: jäätmed on tekkinud.”

„Q4 Materjalid, mis on maha voolanud, riknenud või mõne õnnetusjuhtumi tõttu kahjustunud, kaasa arvatud materjalid, seadmed või muud esemed, mis on õnnetusjuhtumi tagajärjel saastunud”,

5. Asjakohastes Belgia õiguse normides on võetud üle direktiivi 75/442/EMÜ artikli 1 punkti a ja I lisa sõnastus.

ja

III. Asjaolud, põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

„Q15 Reostatud pinnase puhastamisel tekkinud saastunud materjalid, ained või tooted”.

4. Direktiivi 75/442/EMÜ artikkel 15 sätestab jäätmete kõrvaldamisega seotud kulude kandmise:

„Vastavalt „saastaja maksab” põhimõttele tuleb jäätmete kõrvaldamise kulud kanda:

- jäätmevaldajal, kes on andnud jäätmed jäätmekogumisettevõttele või artiklis 9 osutatud ettevõttele, ja/või

6. Paul Van de Walle, Daniel Laurent ja Thierry Mersch (edaspidi „süüdistatavad”) kuuluvad Texaco SA (edaspidi „Texaco”) vastutava personali koosseisu. Põhimenetluses on nende suhtes algatatud kriminaalasi jäätmeõiguslike sätete rikkumise tõttu. Texaco on kaasatud protsessi kuriteoga tekitatud kahju eest varalist vastutust kandva isikuna.

7. Texaco rentis kõnealuse bensiinijaama 1981. aastal ning sõlmis 1988. aastal operaatoriga operaatorlepingu. 1993. aasta jaanuaris avastati, et bensiinijaama mahutitest on välja

voolanud kütust. Sellest reostus pinnas mahutite ümbruses ning kütust voolas ka naabermaja keldrisse.

8. Tehnilise kontrolli käigus selgus, et diisli-mahuti ja pliivaba 98 oktaanarvuga bensiini mahuti torud lekkisid. Viimatimainitud mahutis olid koguni augud. Laoseisu kont-rollides avastati, et alates 1992. aasta oktoob-ri algusest oli kadunud umbes 800 liitrit pliivaba 98 oktaanarvuga bensiini.

9. Bensiinijaam suleti 1993. aasta veebruaris. Enne seda lõpetati nii operaatorleping kui ka rendileping kinnistu omanikuga. Texaco ei maksnud renti 1993. aasta suvest alates.

10. Kuigi Texaco eitas oma vastutust, lasi ta maapinna puhastamiseks teha erinevaid töid 1994. aasta maikuuni. Sellele järgnenud põhjaveeproovid näitasid aga endiselt pin-nase kütusereostust.

11. Kuna Texaco lõpetas 1994. aasta mais reostunud maapinna puhastamise, algatas Ministère public (prokurör) 10. septembril

1998 kolme süüdistatava vastu lähtuvalt nende ametikohast Texaco juures kriminaal-asja jäätmeõiguslike sätete rikkumises, kaa-sates ettevõtte protsessi tsiviilkostjana. Région de Bruxelles-Capitale liitus avaliku süüdistusega kannatanuna. Esimeses astmes mõisteti süüdistatavad õigeks. Texaco suhtes lõpetati kriminaalasjaga seotud tsiviilõiguslik menetlus, kuna õigeksmõistvast kohtuotsu-sest tingituna ei kuulunud tsiviilhagis esita-tud nõude arutamine kriminaalkohtu päde-vusse.

12. Cour d'appel de Bruxelles arutas Minis-tère public' ja Région de Bruxelles-Capitale'i apellatsioonkaebusi. Nimetatud kohus kaht-les, kas reostunud maapinda saab käsitleda jäätmena. Selles osas on jäätmete ladestamise mõiste piiritlemine vaieldav.

13. Cour d'appel de Bruxelles esitas Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse järgmistes küsi-mustes:

Kas nõukogu 15. juuli direktiivi 75/442 jäätmete kohta, mida on muudetud nõukogu 18. märtsi 1991. aasta direktiiviga 91/156/ EMÜ, artikli 1 punkti a, milles on definee-ritud mõiste jäätmed kui „*iga aine või ese, mille valdaja ära viskab, kavatseb ära visata või on kohustatud ära viskama*”, ning sama direktiivi artikli 1 punkte b ja c, milles on defineeritud mõiste jäätmetekitaja kui „*igaiüks, kelle tegevuse käigus tekivad jäätmed*”

(„esmane tekitaja”), ja/või igäüks, kes teeb jäätmete eeltöötlust, segab jäätmeid või sooritab muid toiminguid, mille tulemusena jäätmete olemus või koostis muutub”, ja mõiste jäätmevaldaja kui „jäätmekitaja või füüsiline või juriidiline isik, kelle valduses on jäätmed”, tuleb tõlgendada selliselt, et need on kohaldatavad kütusefirmale, kes toodab kütust ning müüb seda operaatorile, kes tegutseb ühes temale kuuluvas bensiinijammas sõltumatu operaatorlepingu alusel, mis välistab mis tahes alluvussuhted ettevõtjaga ajal, mil kütus pinnasesse lekkis ning põhjustas mulla ja põhjavee reostuse?

A. Jäätme mõiste

1. Poolte argumendid

15. Kohtuvaidluse pooled nõustuvad sellega, et väljavoolanud kütust ja reostunud mulda saab vaadelda jäätmena alles siis, kui nende valdaja nad ära viskab, kavatseb ära visata või on kohustatud ära viskama.

Kas eelpool nimetatud sätetes määratletud jäätmete mõiste kehtib mulla suhtes vaid siis, kui reostunud muld on välja kaevatud?

IV. Õiguslik hinnang

14. Eelotsuse esitanud kohus tahab seega teada, kas väljavoolanud kütuse tõttu reostunud mulda saab käsitleda jäätmena ning kas Texaco tuleb kõne alla vastavate jäätmete tekitaja või valdajana.

16. Région Bruxelles-Capitale'i arvates viskas kütuse valdaja kütuse ära selle hülgamisega. Täpselt selline situatsioon on hõlmatud jäätmekategooriaga Q4. Jäätmekategooriatest Q5, Q12 ja Q13⁴ võiks tuleneda, et ka reostunud muld on käsitletav jäätmena. Sõltumata sellest, kas valdaja viskas mulla ära või tahtis seda ära visata, võib jäätme iseloom tuleneda kohustusest muld ära visata. Selline kohustus oleks kooskõlas direktiivi 75/442/EMÜ eesmärgiga kaitsta keskkonda ja tervist ning EÜ artikli 174 lõikest 2 tuleneva püüdlusega keskkonnakaitse kõrge taseme suunas. Samuti aitaks see vältida olukorda, kus jäätmete segamisel pinnasega oleks võimalik kõrvale hiilida

⁴ — Q5 ja Q12 käsitlevad saastunud materjale, Q13 kõiki materjale, aineid või tooteid, mille kasutamine on seadusega keelatud.

jäätmeõiguslikest kohustustest. Kui reostunud mulda ei käsitletaks jäätmena, siis jääks kohaldamata ka direktiivi 75/442/EMÜ artiklis 4 sätestatud kohustus kõrvaldada jäätmeid viisil, mis ei sea ohtu inimeste tervist ega kahjusta keskkonda.

17. Samas võib reostunud mulla äraviskamise kohustus tuleneda ka siseriiklikust õigusest. Région Bruxelles-Capitale'is puudub spetsiaalne kohustus reostunud maa-pinda puhastada, kuid see võib tuleneda tsiviilõigusest. Mõningad autorid pooldavad sellise kohustuse olemasolu ka siis, kui antud aine puhul puuduvad muud õiguslikult ja tehniliselt lubatavad kasutusvõimalused. See kehtib eriti mahavoolanud kütuse kohta.

18. Süüdistatavate ja Texaco arvates ei oma põhikohtuasjas mingit tähtsust küsimus, kas tegu on jäätmetega, kuna nemad ei ole mingil juhul võimalike jäätmete valdajad ega tekitajad.

19. Nad rõhutavad, et ei nemad ega operaatoreid ei teadnud, et kütus maha voolas. Asja äraviskamine eeldab aga teadlikku käitumist. Antud seisukohaga ei ole vastuolus ka otsus

kohtuasjas Vesso ja Zanetti.⁵ Vastavalt sellele ei eelda „jäätmete” mõiste seda, et aineid või esemeid kõrvaldava valdaja soovib vältida nende majandusliku taaskasutuse teiste isikute poolt. Kütuse mahavoolamisest mitteteadmine ei ole aga sellega võrreldav. Seetõttu pole mahavoolanud kütuse puhul veel võimalik rääkida jäätmetest.

20. Jäätmetega on aga tegu siis, kui valdaja, olles teadlik pinnasereostusest, hakkab maa-pinda ära viskama. Käesoleval juhul võis seda eeldada siis, kui pinnasereostus avastati ja algasid esimesed puhastustööd. Süüdistatavad ja Texaco rõhutavad siinkohal, et nad polnud kõigest hoolimata nende jäätmete valdajad ega tekitajad.

21. Komisjon märgib, et jäätmedefinitsioon on kirjas direktiivi 75/442/EMÜ artiklis 1, seda mõistet aitavad aga selgitada sama direktiivi I lisa ja Euroopa jäätmete nimistu. Mahavoolanud kütus kuulub jäätmekategooriasse Q4. See kategooria näitab, et seadusandja soovis mõistega „ära viskama” hõlmata ka taolisi õnnetusjuhtumeid. Seetõttu on mahavoolanud kütuse puhul tegemist jäätmega.

5 — 28. märtsi 1990. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-206/88 ja C-207/88 (EKL 1990, lk I-1461).

22. Lähtudes jäätmekategooria Q4 sõnastusest, võib selle all silmas pidada ka reostunud maapinda. Komisjon kahtleb samas, kas looduslikke elemente nagu pinnast, vett ja õhku saab lugeda jäätmete hulka ainuüksi seetõttu, et nad on saastunud. Direktiivi 75/442/EMÜ eesmärgiks on siiski nende elementide kaitse. Raske on õhust, veest ja pinnasest rääkides kasutada mõisteid kõrvaldamine või taaskasutamine. Reostuse korral tuleb neid puhastada või muul viisil töödelda, vältimaks negatiivseid mõjusid. Seetõttu ei saa tegemist olla jäätmetega.

23. Kui aga reostunud pinnas on välja kaevatud, siis ei ole see enam looduslik element, vaid vallasasi, toode või aine, mis reostus õnnetusjuhtumi käigus jäätmekategooria Q4 mõistes. Seega tuleneb mahavoolanud kütuse kui jäätme kõrvaldamise kohustusest, et reostunud pinnas peab olema välja kaevatud.

2. Hinnang

24. Kütuse mahavoolamise hetkel ning pärast seda segunesid omavahel kütus ja ümberkaudne pinnas. Selge on see, et vähemalt osaliselt pole sellist segu võimalik eraldada ilma eriliste meetmeteta. Seega ei

saa eraldi kontrollida, kas mahavoolanud kütuse näol on tegemist jäätmega. Küsimus on selles, kas reostunud pinnast kui tervikut tuleks vaadelda jäätmena.

25. Direktiivi 75/442/EMÜ kolmanda põhjenduse kohaselt on direktiivi eesmärgiks kaitsta inimeste tervist ja keskkonda jäätmete kogumise, vedamise, töötlemise, hoidmise ja ladestamisega seotud kahjulike mõjude eest. EÜ artikli 174 lõige 2 seab ühenduse keskkonnapolitiika eesmärgiks kaitstuse kõrge taseme, mis rajaneb ettevaatuse ja ennetamise printsiibil. Siit on Euroopa Kohus järeldanud, et jäätme mõistet ei saa kitsalt tõlgendada.⁶

26. Vastavalt direktiivi 75/442/EMÜ artikli 1 punkti a alapunktile 1 nimetatakse jäätmeteks kõiki materjale, aineid või esemeid, mis kuuluvad I lisas toodud kategooriate alla ning mille valdaja viskab ära, tahab ära visata või on kohustatud ära viskama. Nimetatud lisa, nagu ka Euroopa jäätmete nimistu, selgitab jäätme definitsiooni, loetledes materjale, aineid ning esemeid, mida saab lugeda

6 — 15. juuni 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-418/97 ja C-419/97: ARCO Chemie Nederland jt (EKL 2000, lk I-4475, punkt 38 jj) ning 18. aprilli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-9/00: Palin Granit ja Vehmassalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus (EKL 2002, lk I-3533, punkt 23).

jäätmeks. Euroopa Kohtu arvates on neil aga ainult soovituslik iseloom.⁷

27. Otsustav on see, kas valdaja viskab asja ära, tahab seda ära visata või on kohustatud selle ära viskama. Kohtuasjas ARCO tehtud otsusest lähtudes tuleb seda kontrollida kõiki asjaolusid arvesse võttes. Seejuures tuleb arvestada direktiivi eesmärgiga ning jälgida, et selle mõju ei piirataks.⁸

a) Jäätmekategooria Q4

28. Jäätmekategooria Q4 kohaselt loetakse reostunud muld jäätmeiks. Antud loeteluga on hõlmatud tahtmatult leitatud, kaotatud või muul moel õnnetusjuhtumiga seotud tooted, samuti kõik ained, materjalid ja seadme osad, mis saastusid selle õnnetusjuhtumi tagajärjel. Mõiste „materjal“ on väga lai ning selle alla võib paigutada ka mulla kui pinnase ühe osa. Pealegi pole selle kategooria loetelu ammendav.

29. Kohati järeldatakse jäätmekategoorias Q15, mis hõlmab eelkõige väljakaevatud

pinnast, et reostunud, kuid välja kaevamata pinnas ei kuulu jäätmete hulka.⁹ Samas ei tulene kusagilt, et jäätmekategooria Q15 defineerib ammendavalt, millistel tingimustel kuulub pinnas jäätmete hulka. Välja kaevamata pinnase kui jäätme kasuks räägib ka Euroopa jäätmete nimistu¹⁰ alapeatükk 17 05, mille pealkiri on „Pinnas ja süvenduspinnas“ ning milles on toodud koodinumbrid 17 05 03 „Ohtlikke aineid sisaldavad kivid ja pinnas“, ja 17 05 04 „Pinnas ja kivid, mida ei ole nimetatud koodinumbriga 17 05 03“. Nende kategooriate alla võib põhimõtteliselt kuuluda ka veel välja kaevamata pinnas.

30. Põhjus, miks välja kaevamata pinnast ei loeta jäätmeiks, on ilmselt selles, et mõnedes liikmesriikides on jäätmeteks vaid vallasasjad.¹¹ Samas ei saa ühenduse õiguses

9 — Versteyl, L.-A., „Der Abfallbegriff im Europäischen Recht — Eine unendliche Geschichte“, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 2000, 585 (586); Dieckmann, M., *Das Abfallrecht der Europäischen Gemeinschaft*, Baden-Baden 1994, lk 152 jj.

10 — Komisjoni 3. mai 2000. aasta otsus 2000/532/EÜ, millega asendatakse otsus 94/3/EÜ (millega kehtestatakse jäätmeid käsitleva nõukogu direktiivi 75/442/EMÜ artikli 1 punkti a kohaselt jäätmete nimistu) ja nõukogu otsus 94/904/EÜ (millega kehtestatakse ohtlike jäätmeid käsitleva nõukogu direktiivi 91/689/EMÜ (EÜT L 226, lk 3) artikli 1 lõike 4 kohaselt ohtlike jäätmete nimistu), mida on muudetud nõukogu 23. juuli 2001. aasta otsusega 2001/573/EÜ (EÜT L 203, lk 18).

11 — Eriti Saksamaal ja Prantsusmaal; Itaalias on mõistet piiritletud Corte suprema di cassazione 18. septembri 2002. aasta otsusega nr 31011. Austrias seevastu on jäätme mõistet laiendatud ka vallasasjadele, mis on keskkonda kahjustaval moel pinnasega seotud (Abfallwirtschaftsgesetz (jäätmeseadus), artikkel 2 lõige 2).

7 — Vt eelöeldu kohta 6. joonealuses märkuses viidatud otsus kohtuasjas Palin Granit, punkt 22.

8 — 6. joonealuses märkuses viidatud otsus kohtuasjas ARCO, punkt 73.

esinevate mõistete tõlgendamisel lähtuda üksikute liikmesriikide tavaregulatsioonist.

täpsemat õiguslikku raamistikku on võimalik kohaldada reostunud pinnasele, tagamaks keskkonnakaitse kõrge tase.

31. Komisjoni argument, mille kohaselt ei saa looduslike elementide puhul olla tegu jäätmetega, põhineb direktiivi 75/442/EMÜ artikli 4 eesmärgil, mis nõuab muuhulgas pinnase kaitset jäätmetest tulenevate ohtude eest. Käesoleval juhul pole aga tegu pinnase kui määratlemata loodusliku elemendiga, vaid täpselt piiritletud mullahulgaga, mis seab ohtu teda ümbritseva pinnase. Vastupidi komisjoni arvamusele saab selle mulla suhtes kohaldada kõrvaldamise või taaskasutamise menetlust.

32. Pidades silmas EÜ artikli 174 lõikes 2 sätestatud kaitstuse kõrge taseme saavutamise kohustust, peab mainima, et reostunud, kuid välja kaevamata pinnase käsitlemine jäätmena on igati mõttekas. Vastavalt direktiivi 75/442/EMÜ artiklile 3 eelistatakse taoliste jäätmete ja nendega seotud ohtude vältimist või vähendamist. Artiklis 4 on sätestatud, et reostunud muld tuleb kõrvaldada viisil, mis ei sea ohtu inimeste tervisele ega kahjusta keskkonda. Artiklites 5 ja 6 on sätestatud jäätmete kõrvaldamise võrgustiku

33. Seega tuleks eelistada seisukohta, mille kohaselt reostunud, kuid veel välja kaevamata pinnas kuulub jäätmekategooria Q4 kohaldusalasse.

b) Mõiste „ära viskama”

34. Jäätmeks tunnistamisel pole aga oluline küsimus, kas miski kuulub teatud jäätmekategooriasse, vaid see, kas pinnase valdaja viskab selle ära, tahab seda ära visata või on kohustatud selle ära viskama.

35. Äraviskamise tahe on välistatud ajal, mil valdaja pole pinnasereostusest teadlik. Kui aga valdaja saab teada reostusest, mis välistab maapinna edasise eesmärgipärase kasutamise, siis võib eeldada, et tegu on äraviskamise tahtega (ümberlükatav eeldus). Nii näiteks võib põllumaa reostus rikkuda põllumajandussaadusi ning ehituskrundi reostus ohustada hoone kasutaja tervist või teda muul moel häirida. Kasutatavuse kadudes ilmneb jäätmetele iseloomulik risk, mis seisneb selles, et valdaja ei kasuta kõnealust asja ega kõrvalda seda nagu peab ning seega

võib asi keskkonda saastada. Reostunud pinnase korral realiseerub taoline risk juhul, kui puhastustöid ei teostata ning reostus suureneb. Äraviskamise tahte eeldust on siiski võimalik ümber lükata, kui valdaja võtab konkreetsed meetmed maapinna kasutatavuse taastamiseks ilma seda ära viskamata.

36. Lisaks äraviskamise tahtele eksisteerib teatud juhtudel ka reostunud mulla äraviskamise kohustus, mis ei eelda reostusest teadmist ega äraviskamise tahet. Selline kohustus võib tuleneda pinnasereostuse tagajärjel tekkinud ohtudest.

37. Samas pole võimalik direktiivi 75/442/EMÜ artiklis 4 sätestatud üldklauslist tuletda reostunud mulla äraviskamise kohustust. Üldine kohustus käidelda reostunud pinnast tervist ja keskkonda säästvalt on iseenesest väga tervitatav, kuid selline kohustus eeldab jäätmete olemasolu ning seega ei saa seda vaadelda jäätme olemasolu eeldusena. Seetõttu ei pea paika Région de Bruxelles-Capitale'i argument, et reostunud muld tuleb alati lugeda jäätmeks, takista-

maks direktiivist 75/442/EMÜ kõrvalehiilimist.

38. Kõrvaldamise kohustuse korral tuleb jäätmete olemasolu tuvastamiseks lähtuda jäätmeõigusest koos vastava konkreetseid riske reguleeriva õigusharuga. Tegemist võib olla nii osaliselt või täielikult ühenduse õiguse normidega kui ka ainult siseriiklike normidega. Nii näiteks võtavad liikmesriigid vastavalt direktiivi 92/43/EMÜ¹² artikli 6 lõikele 2 vajalikud meetmed, et vältida erikaitsealadel looduslike elupaikade ja liikide elupaikade halvenemist ning selliste liikide häirimist, mille kaitseks alad on määratud. Seejuures võib näiteks kaitsealuse märgala vee kvaliteeti ohustava reostunud pinnase eemaldamine olla vajalik. Reostunud pinnase kõrvaldamise kohustus võib tuleneda veeõigusest, maaõiguse erinormidest või ka üldistest korrakaitse sätetest. Kohtupraktika kohaselt võib maapinna puhastamise kohustus, mis hõlmab mõnel juhul ka reostunud pinnase eemaldamise, tekkida kaudselt koguni jäätmete kõrvaldamise sätetest.¹³ Nagu Région de Bruxelles-Capitale on tõendanud, võib selline kohustus tuleneda ka tsiviilõigusest.¹⁴ Kõikidel nimetatud juhtudel

12 — Nõukogu 21. mai 1992. aasta direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimeistiku kaitse kohta (EÜT L 206, lk 7).

13 — 9. novembri otsus kohtuasjas C-365/97: komisjon v. Itaalia (San Rocco), (EKL 1999, lk I-7773, punkt 108 jj).

14 — Vt ka eespool 6. joonealuses märkuses viidatud otsus kohtuasjas ARCO, punkt 86, kus nimetatakse näitena kokkulepet.

on valdajal mulla äraviskamise kohustus, sõltumata sellest, kas maapinda saaks endiselt kasutada valdaja jaoks vajalikul eesmärgil.

c) Vahekokkuvõtte jäätme mõiste kohta

39. Reostusest tuleneva ohu tõttu ei teki äraviskamiskohustust, kui on võimalik muld alles jätta ja rakendada kaitsemeetmeid ka ilma välja kaevamata. Sellisel juhul ei pea valdaja mulda ära viskama.

42. Kokkuvõtteks võib öelda, et reostunud pinnase puhul on tegu jäätmega, kui valdaja on reostusest tingituna kohustatud selle välja kaevama. Kui pinnast ei saa reostuse tõttu enam eesmärgipäraselt kasutada, siis eeldatakse — ümberlükatavalt —, et tegemist on jäätmega.

B. Texaco vastutus

40. Kas käesoleval juhul on valdaja kohustatud reostunud mulla välja kaevama ja millises ulatuses on reostunud pinnast edaspidi võimalik eesmärgipäraselt kasutada, pole võimalik Euroopa Kohtule edastatud informatsiooni põhjal öelda. Seda peab otsustama siseriiklik kohus.

43. Järgnevalt tuleb kontrollida, kas Texacot saab lugeda tekkinud jäätmete tekitajaks või valdajaks. Selleks peab eeldama, et käesoleval juhul on reostunud pinnase puhul tegu jäätmega.

1. Poolte argumendid

41. Küsimusele, kas reostunud pinnast saab ainult väljakaevatuna käsitleda jäätmena, võib eeltoodust lähtudes vastata eitavalt. Ka enne pinnase väljakaevamist võib seda käsitleda jäätmena.

44. Région de Bruxelles-Capitale täiendab Cour d'appel'i esitatud asjaolusid. Ta väidab, et Texaco varustas bensiinijaama kütusega ka pärast lekke avastamist. Lisaks kahjustas Texaco kütusemahutit 80-ndatel aastatel

mahuti täitmise käigus tehtud vea tõttu, seega enne, kui viimane operaator bensiinjaama üle võttis. Operaatorlepingus on Texaco jätnud endale õiguse kütusevarusid pidevalt kontrollida. Texaco esindaja kontrollis iga kuu müüdud kütusekogust. Bensiinjaama operaatoril oli õigus kasutada tanklat kütuse müügiks, kuid ta ei võinud bensiinjaama mahuteid ilma Texaco eelneva nõusolekuta muuta. Bensiinjaama üleandmisel ei dokumenteeritud maa-aluste mahutite seisundit, kuigi see oli operaatorlepingus ette nähtud.

47. Selge on see, et Texaco ei tootnud jäätmeid, vaid kaupa — kütust. Ainult tankla operaator vastutab kütuse jäätmeiks muutmise eest. Kauba algset tootjat ei saa vastutusele võtta, kui kaupa ei kasutata hiljem eesmärgipäraselt ning see muudetakse jäätmeiks.

45. Région de Bruxelles-Capitale on seisukohal, et jäätme valdaja mõistet tuleb tõlgendada laiendavalt. Käesoleval juhul on selle mõistega hõlmatud Texaco, kuna ta rentis bensiinjaama, kontrollis tõhusalt selle tegevust ning puhastas maapinna reostusest vähemalt osaliselt. Ta on ka jäätmete tekitaja, sest mahavoolanud kütust pole võimalik enam õiguspärasel viisil kasutada.

48. Valdusele on iseloomulik tegelik võim asja üle. Texacol puudus selline võim kütusemahutite ja seal hoitud kütuse üle. Operaatori piiratud käsutusõigus mahutite üle tuleneb asjaolust, et ta polnud kütusemahutite omanik ega üürnik. Operaatorlepingus on aga ette nähtud, et operaator vastutab kütusemahutite hoolduse ja kontrolli eest. Selle kohaselt vastutab ainult operaator mahutitega seoses tekkinud kahju eest. Operaator on kütusevarude ainuomanik ning vastutab nende eest täies mahus. Lepingus ette nähtud Texaco-poolne kütusevarude kontroll ei ole samastatav mahutite tehnilise kontrolliga. See on mõeldud vaid pettuse vältimiseks.

46. Süüdistatavate ja Texaco arvates ei hõlma eelotsusetaotlus küsimust, kas Texacot tuleb käsitleda jäätmete valdaja või tekitajana.

49. Komisjon on seisukohal, et käesoleval juhul saaks jäätmete valdaja kindlaks teha nii, et selgitataks välja, kes oli kütuse valdaja selle

jäätmeks muutumise hetkel. Kütuse ostmisega muutus bensiinijaama operaator selle omanikuks. Fakt, et kütuse tootis Texaco, ei muuda seda tulemust, kuna jäätmed tekkisid bensiinijaama operaatori tegevuse käigus.

a) Jäätmetekitaja mõiste

2. Hinnang

50. Käesoleval juhul saavad Texacol olla jäätmeõigusest tulenevad kohustused vaid siis, kui ta on jäätmetekitaja või -valdaja. Vastavalt direktiivi 75/442/EMÜ artiklile 8 annab jäätmevaldaja jäätmed käitlemiseks luba omavale jäätmete kõrvaldamisega tegelevale ettevõttele või kõrvaldab jäätmed ise nõuetekohaselt. Direktiivi 75/442/EMÜ artikkel 15 sätestab, et vastavalt „saastaja maksab” põhimõttele tuleb jäätmete kõrvaldamise kulud kanda jäätmevaldajal, kes on andnud jäätmed jäätmekogumisettevõttele või jäätmete kõrvaldamisega tegelevale ettevõttele. Vastavalt direktiivi 75/442/EMÜ artikli 1 punktile c on jäätme valdaja mitte ainult tegelik valdaja, vaid ka jäätmetekitaja, kes on omakorda defineeritud sama artikli punktis b.

51. Vastavalt direktiivi 75/442/EMÜ artikli 1 punktile b on jäätmetekitaja igaüks, kelle tegevuse käigus tekivad jäätmed („esmane tekitaja”), ja/või igaüks, kes teeb jäätmete eeltötlust, segab jäätmeid või sooritab muid toiminguid, mille tulemusena jäätmete olemus või koostis muutub.

52. Texaco ei saa olla jäätmetekitaja ainuüksi seetõttu, et ta tootis kütust, mis muutus õnnetusjuhtumi tagajärjel jäätmeks. Jäätmetekitaja mõiste on tihedamalt seotud jäätmeks muutmisega. Eesmärgipärase kasutamise korral põleb kütus jäätmeid jätmata.¹⁵ Antud juhul ei muutunud kütus jäätmeks Texaco tootmisteggevuse tagajärjel, vaid alles katkistes mahutites hoidmise tõttu.

¹⁵ — Vt eespool 6. joonealuses märkuses viidatud otsus kohtuasjas ARCO, punkt 66.

53. Jäätmetekitaja on seega põhimõtteliselt isik, kes pidas bensiinijaama ajal, mil kütus maha voolas. Esmapilgul oli selleks bensiinijaama operaator. Siseriikliku kohtu ülesanne on kontrollida, kas Texaco vastutas siiski ka kütuse laoshoidmise eest ehk kas operaator kasutas kütusemahuteid Texaco nimel ja mitte oma ettevõtte osana. Seejuures tuleb kontrollida, kellele kuulus tegelik ja õiguslik võim laoshoidmise ja mahutite seisundi üle. Vastavaid pidepunkte tasub otsida nii operaatorlepingust kui ka teistest asjakohastest sätetest. Lisaks on oluline ka Texaco tegelik käitumine. Ta ei saanud küll vabaneda õiguslikust kontrollikohustusest kontrolli teostamata jätmisega. Kui aga Texacol oli oma majandusliku võimupositsiooni tõttu bensiinijaama operaatori suhtes võimalik mõjutada kütusemahutite kasutamist rohkem, kui tema õiguslik seisund seda oleks lubanud, siis peab ta leppima sellisest võimust tuleneva vastutusega.

54. Texaco tuleb aga jäätmevaldajana kõne alla siis, kui tema käitumine põhjustas kütusemahuti kahjustumise. Seega tuleb kaaluda Région de Bruxelles-Capitale'i poolt mainitud viga mahuti täitmisel. Samas pole välistatud, et Texaco oleks pidanud lekkivatest ja hiljem kütuse mahavoolamise põhjustanud mahutitest teadma ja need enne üleandmist operaatorile ära parandama. Ka

selles osas peab siseriiklik kohus vajalikud faktid ise tuvastama.

b) Jäätmevaldaja mõiste

55. Vastavalt direktiivi 75/442/EMÜ artikli 1 punktile c on jäätmevaldajaks jäätmetekitaja või füüsiline või juriidiline isik, kelle valduses on jäätmed. Kui Texaco pole jäätmetekitaja, siis saab ta jäätmevaldaja olla vaid siis, kui jäätmed on tema valduses.

56. Valduse mõistet pole defineeritud direktiivis ega ka mujal ühenduse õiguses. Tavaliselt tähendab valdus tegelikku võimu asja üle ning ei eelda omandisuhet ega käsutussõigust. Samas saab direktiivi 75/442/EMÜ artiklis 8 toodud kohustusi täita ainult isik, kellel on lisaks tegelikule võimule jäätmete üle ka õigus neid kõrvaldada. Seega peab direktiivi 75/442/EMÜ artikli 1 punktis c sätestatud valdus selle sõna kitsas tähenduses ¹⁶ hõlmama lisaks (vahetule või kaudsele)

16 — Vt kohtujurist Mischo 20. novembri 2001. aasta ettepanek kohtuasjas C-179/00: Weidacher (EKL 2002, lk I-501 ja I-505, punkt 76 jj), milles ta toob näiteid valduse mõiste ebatäpse kasutamise kohta.

tegelikule võimule asja üle veel ka käsutus-õigust.

suveni renti ning lasi 1994. aasta maikuuni teostada puhastustöid, mis eeldab tegelikku võimu kinnistu üle.

57. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on tuvastada, kellel oli millisel hetkel tegelik võim jäätmete üle. Ka siin näib esmapilgul, et tegelik võim kuulus vähemalt bensiinijaama sulgemiseni operaatorile. Selle oletuse paikapidavust kontrollides tuleb peamiselt lähtuda samadest kriteeriumidest nagu jäätmetekitaja tuvastamisel. Samas ei saa välistada, et operaator teostas operaatorlepingu alusel tegelikku võimu mahutite ja neid ümbritseva maapinna üle mitte enda vaid Texaco nimel. Seda kinnitab Région de Bruxelles-Capitale'i ja Texaco väide, et operaatoril ei olnud lubatud teha krundi osas muudatusi ilma Texaco nõusolekuta.

59. Ainult siseriiklik kohus saab otsustada, kellel oli reostunud pinnase kõrvaldamise õigus. Olemasoleva informatsiooni põhjal näib väheusutav, et selline õigus oli operaatoril. Euroopa Kohtu käsutuses olevate andmete põhjal pole võimalik otsustada, kas Texacol oli reostunud maapinna kõrvaldamise õigus rendilepingu alusel või oli see õigus ainult kinnistu omanikul.

c) Vahekokkuvõtte jäätmetekitaja ja -valdaja mõistete kohta

58. Paljud asjaolud viitavad sellele, et pärast bensiinijaama sulgemist läks tegelik võim üle Texacole. On ebatõenäoline, et operaatorile kuulus endiselt tegelik võim bensiinijaama üle pärast operaatorlepingu lõpetamist. Texaco maksis seevastu kuni 1993. aasta

60. Kokkuvõtteks võib öelda, et vastavalt direktiivi 75/442/EMÜ artikli 1 punktile c saab kütusefirmat, kes toodab kütust ja müüb seda oma tankla operaatorile operaatorlepingu alusel, mis näeb ette operaatori alluvussuhteta sõltumatuse, käsitleda maha-

- voolanud kütuse tõttu reostunud pinnase kui — kui mahutite kahjustused tekkisid kütusefirma tegevuse tulemusena (artikkel 1 punkt c esimene variant — jäätme tekitaja) või
- kui kõiki õiguslikke ja faktilisi asjaolusid arvestades selgub, et bensiinijaama operaator juhtis bensiinijaama mitte enda ettevõtte osana vaid kütusefirma nimel (artikkel 1 punkt c esimene variant — jäätme tekitaja); — kui kõiki õiguslikke ja faktilisi asjaolusid arvestades selgub, et kütusefirmal oli tegelik võim mahutite üle ning jäätmete kõrvaldamise õigus (artikkel 1 punkt c teine variant — jäätne valdaja).

V. Ettepanek

61. Seega teen ettepaneku vastata Cour d'appel'i küsimustele alljärgnevalt:

1. Reostunud pinnase puhul on tegu jäätmega, kui valdaja on reostusest tingituna kohustatud selle välja kaevama. Kui pinnast ei saa reostuse tõttu enam eesmärgipäraselt kasutada, siis eeldatakse — ümberlükatavalt —, et tegemist on jäätmega.

2. Kütusefirmat, kes toodab kütust ja müüb seda oma tankla operaatorile operaatorlepingu alusel, mis näeb ette operaatori alluvussuhteta sõltumatuse, saab käsitleda mahavoolanud kütuse tõttu reostunud pinnase kui jäätme valdajana juhul,
- kui kõiki õiguslikke ja faktilisi asjaolusid arvestades selgub, et bensiinijaama operaator juhtis bensiinijaama mitte enda ettevõtte osana vaid kütusefirma nimel (artikkel 1 punkt c esimene variant — jäätme tekitaja);
 - kui mahutite kahjustused tekkisid kütusefirma tegevuse tulemusena (artikkel 1 punkt c esimene variant — jäätme tekitaja) või
 - kui kõiki õiguslikke ja faktilisi asjaolusid arvestades selgub, et kütusefirmal oli tegelik võim mahutite üle ning jäätmete kõrvaldamise õigus (artikkel 1 punkt c teine variant — jäätme valdaja).